

Goran Sporiš
Franjo Prot
Krešimir Šamija

ZAPOSLENI NASTAVNICI TJELESNE I ZDRAVSTVENE KULTURE U HRVATSKIM SREDNJIM ŠKOLAMA

1. UVOD

Aktualno stanje u tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi u našim srednjim školama polazište je za bilo koji oblik racionalnog pristupa reformi koji bi vodio njegovu unapređenju. Uvođenjem tjelovježbe kao obvezatnog predmeta u osnovne škole 1874. godine, i uvođenjem tjelovježbe kao obvezatnog predmeta u srednje škole 1884. godine, uveden je u školstvo jedan novi profil profesionalnog angažmana u nastavi. Rad u novoj struci uvjetovan je primjerenom izobrazbom kao osnovnim preduvjetom radne kompetencije. Razina izobrazbe za rad u školskom sustavu evoluirala je od razine početnih tečajeva: Singer 1875. za rad u osnovnim školama i Bučar 1894. za rad u srednjim školama preko srednje fiskulturne škole 1947., više 1958. i visoke škole za fizičku kulturu 1959. do razine fakulteta i poslijediplomskih studija za magistre i doktore znanosti 1971. Razinu obrazovanja nastavnika, nešto usporenije, prati ostvarenje adekvatnih materijalnih uvjeta rada (opremljeni zatvoreni i otvoreni prostori za vježbanje). No, nisu ostvareni uvjeti za uvođenje svakodnevne obveze nastave tjelesne i zdravstvene kulture tijekom cijelog školovanja. U jeku rasprava o nacionalnom obrazovnom standardu, i kurikulumu za ovo područje, u srednjim školama pozornost se posvećuje i pedagoškim standardima. Karakteristike i broj uposlenih na radnim mjestima nastavnika tjelesne i zdravstvene kulture u srednjim školama neizostavna su komponenta pedagoškog standarda za ovaj nastavni premet u područje edukacije. Osim materijalnih i organizacijskih uvjeta, i adekvatna kompetencija za rad u nastavi tjelesne i zdravstvene kulture u srednjim školama, jedan je od čimbenika za unapređenje područja. U ovom se radu na osnovi empirijskih podataka o spolu, radnom stažu, stručnoj spremi, položaju na radnom mjestu, te podacima o vrsti i tipu škole, gradu i županiji u kojoj škole djeluju, preciznije oslikavaju neke aktualne karakteristike zaposlenih u nastavi tjelesne i zdravstvene kulture u našim srednjim školama.

2. METODE

Istraživanje je provedeno na podacima o nastavnicima tjelesne i zdravstvene kulture zaposlenima u 345 srednje škole u svim županijama Republike Hrvatske i

gradu Zagrebu. U odnosu na broj od 693 srednjih škola, koje su djelovale u 2007. godini, prikupljeni podaci pokazuju visoki stupanj pokrivanja 49.78% u odnosu na ukupan broj prisutnih srednjih škola. Reprezentativnost tih podataka dodatno je ispitana i u odnosu na stupanj pokrivanja u odnosu na raspodjelu prema županijama i gradu Zagrebu. U 345 srednjih škola hrvatskih županija i grada Zagreba zaposleno je u različitim vrstama radnog odnosa 793 osobe, od čega 489 nastavnika i 304 nastavnice.

Prikupljeni su podaci o spolu, radnom stažu, završenoj kadrovskoj školi, stručnoj spremi, položaju na radnom mjestu, te podaci o vrsti i tipu škole, gradu i županiji u kojoj škola djeluje. Radni staže je zabilježen u rasponu od do jedne godine do ukupnog broja godina radnog staža. Stručna sprema nastavnika razvrstana je u četiri kategorije od srednje stručna sprema do visoke stručne sprema s magisterijem struke ili znanosti. Položaj na radnom mjestu razvrstan je u više odgovarajućih kategorija. Vrsta radnog odnosa razvrstana je u sljedeće četiri kategorije: puno radno vrijeme na neodređeno, pola radnog vremena na neodređeno, puno radno vrijeme na određeno, pola radnog vremena na određeno.

3. REZULTATI I DISKUSIJA

U vrijeme prikupljanja podataka za ovo istraživanje u Hrvatskoj djeluju 693 srednje škole. Obrazovanje na toj razini se ostvaruje u svim županijama i gradu Zagrebu (Tablica 1.). Podaci o nastavnicima tjelesne i zdravstvene kulture i u 345 srednje škole iz svih županija i grada Zagreba, na kojima je provedeno ovo istraživanje, pokazuju visoki stupanj pokrivanja 49.78% u odnosu na ukupan broj srednjih škola u Republici Hrvatskoj. Najviši stupanj pokrivenosti 73.3% bilježi Brodsko-posavska županija, a najniži 33.3% Ličko-senjska županija. Zapažanja i zaključci utemeljeni na ovim podacima vjerodostojno se mogu smatrati reprezentativnima.

Tablica 1. Broj i raspodjela srednjih škola prema županijama i pokrivenost u odnosu na ukupan broj osnovnih i srednjih škola 2006./2007. : Broj srednjih škola (Broj SS; Podaci Državnog zavoda za statistiku RH); Broj srednjih škola u uzorku (SSuzorak); Pokrivenosti srednjih škola uzorkom (SSspokr%)

	Broj SS	SSuzorak	SSpokr%
Republika Hrvatska	693	345	49.78
Zagrebačka	33	12	36.36
Krapinsko-zagorska	22	9	40.91
Sisačko-moslavačka	28	13	46.43
Karlovačka	27	12	44.44
Varaždinska	29	11	37.93
Koprivničko-križevačka	16	7	43.75
Bjelovarsko-bilogorska	27	13	48.15
Primorsko-goranska	53	30	56.60
Ličko-senjska	12	4	33.33
Virovitičko-podravska	13	8	61.54
Požeško-slavonska	14	7	50.00
Brodsko-posavska	15	11	73.33
Zadarska	35	19	54.29
Osječko-baranjska	54	25	46.30
Šibensko-kninska	20	11	55.00
Vukovarsko-srijemska	25	15	60.00
Splitsko-dalmatinska	80	41	51.25
Istarska	45	20	44.44
Dubrovačko-neretvanska	29	13	44.83
Međimurska	16	6	37.50
Grad Zagreb	100	58	58.00

Pokazatelji o uposlenim nastavnicima na predmetu i sadržajima tjelesne i zdravstvene kulture analizirani su u odnosu na radni angažman u srednjim školama vodeći računa o spolu. U srednjim školama uključenim u ovo istraživanje zaposleno je 489 muškaraca i 304 žene (61.66% naprema 38.34%). Od 793 zaposlenih 160 je zaposleno u gimnazijama, 16 u vjerskim školama, 5 specijalnim školama, a ostali u školama sa završnim zanimanjem. Srednja stručna sprema i viša stručna sprema uključena je u programe škola sa specijalnim potrebama (Tablica 2).

Tablica 2. Stručna sprema u odnosu na spol u srednjim školama

SREDNJA ŠKOLA: Vrsta radnog odnosa		Spol		Ukupno
		muški	ženski	
Srednja stručna sprema	Frekvencije	2	3	5
	% unutar spola	0.4%	1.0%	0.6%
Viša stručna sprema	Frekvencije	1	1	2
	% unutar spola	0.2%	0.3%	0.3%
Visoka stručna sprema	Frekvencije	479	296	775
	% unutar spola	98.0%	97.4%	97.7%
Magistarski stupanj	Frekvencije	7	4	11
	% unutar spola	1.4%	1.3%	1.4%
Ukupno	Frekvencije	489	304	793
	% unutar spola	100.0%	100.0%	100.0%

U srednjim školama, na radnom mjestu profesora, djeluju profesori tjelesne i zdravstvene kulture, muški 485 (99.4%) i žene 300 (98.7%), uz neznatno sudjelovanje stručnih učitelja, suradnika ili medicinskih sestara u domu 7 (0.9%), (Tablica 3.).

Tablica 3. Položaj ili radno mjesto u odnosu na spol u srednjim školama

SREDNJA ŠKOLA: Položaj ili radno mjesto		Spol		Ukupno
		muški	ženski	
profesor	Frekvencije	486	300	785
	% unutar spola	99.4%	98.7%	99.1%
stručni učitelj, suradnik, medicinska sestra	Frekvencije	3	4	7
	% unutar spola	0.6%	1.3%	0.9%
Ukupno	Frekvencije	488	304	792
	% unutar spola	100.0%	100.0%	100.0%

Puni angažman radnom na neodređeno vrijeme u srednjim školama ostvaruje 510 (64.3%) nastavnika i nastavnica. Dodatnih 87 (11.0%) ostvaruje zaposlenje na pola radnog vremena na neodređeno radno vrijeme. Puno angažmana na neodređeno vrijeme očekuje 283 (35.7.7%) angažiranih nastavnika. Na osnovi svog dosadašnjeg statusa mogu očekivati prvenstvo na natječajima za puno radno vrijeme na neodređeni vremenski rok (Tablica 4).

Prosječna dužina radnog staža nastavnika je 17.8 godina (standardna devijacija 11.5; minimum 0; maksimum 42), nastavnica je 16.1 godine (standardna devijacija 10.5; minimum 0; maksimum 41). Nastavnicima se radni staž kreće od manje od jedne godine pa do 42 godina, a nastavnicama od manje od jedne godine pa do 41 godina. Radni staž od 40 i više godine evidentirano je kod 10 muškaraca, a 35 i više godina radnog staža kod 15 žena. Puni mirovinski staž za muškarce je 40 godina, odnosno za žene 35 godina u sljedećih pet godina ostvarit će još 24 (5%) nastavnika 25 (8.3%) nastavnica.

Tablica 4. Vrsta radnog odnosa u odnosu na spol u srednjim školama

SREDNJA ŠKOLA: Vrsta radnog odnosa		Spol		Ukupno
		muški	ženski	
puno radno vrijeme neodređeno	Frekvencije	323	187	510
	% unutar spola	66.1%	61.5%	64.3%
pola radnog vremena neodređeno	Frekvencije	51	36	87
	% unutar spola	10.4%	11.8%	11.0%
puno radno vrijeme određeno	frekvencije	45	43	88
	% unutar spola	9.2%	14.1%	11.1%
pola radnog vremena određeno	Frekvencije	70	38	108
	% unutar spola	14.3%	12.5%	13.6%
Ukupno	Frekvencije	489	304	793
	% unutar spola	100.0%	100.0%	100.0%

Raspodjele godina radnog staža muškaraca i žena razlikuju se i uvjetovane su zakonskim uvjetima stjecanja punog radnog staža (Tablica 5).

Tablica 5. Radni staž zaposlenih u srednjim školama

SREDNJE ŠKOLE						
	muški	%	žene	%	m. i ž.	%
do 1 god	32	6.56	11	3.63	43	5.44
od 1 do 10	126	25.82	91	30.03	217	27.43
od 11 do 20	103	21.11	104	34.32	207	26.17
od 21 do 30	155	31.76	66	21.78	221	27.94
od 31 do 40	68	13.93	29	9.57	97	12.26
više od 40	4	0.82	2	0.66	6	0.76
	488	100.00	303	100.00	791	100.00

U 74 (21.4%) srednje škole zaposlen je samo jedan nastavnik; u 150 (43.5%) škole zaposleno je dvoje; 82 (23.8%) troje; 24 (7%); 13 (3.8%) petero i u dvije škole je zaposleno 6 nastavnika. Omjer ukupnog broja zaposlenih i ukupnog broja škola je 2.3 povoljnije je nego u osnovnim školama gdje je ovaj omjer 1.7 (Prot i Sporiš, 2008.) . Odgovarajući omjeri broja zaposlenih i broja škola prema županijama i gradu Zagrebu kreću se u rasponu od 1.74 za Zadarsku županiju, 1.75 za Ličko-senjsku županiju, do 2.82 za Varaždinsku i 3.0 za Međimursku županiju (Tablica 6.).

Tablica 6. Broj i raspodjela nastavnika osnovnih i srednjih škola prema županijama i prosječan broj nastavnika u odnosu na broj škola u uzorku u školskoj godini 2007./2008.: Broj nastavnika TZK srednjih škola (ssuznm); Broj nastavnica TZK srednjih škola (ssuznz); Ukupan broj nastavnika (muški i žene) TZK srednjih škola (ssuznmz); Omjer broja nastavnika TZK srednjih škola i broja škola (ssbrna/sk)

	ssuznm	ssuznz	ssuznmz	ssbrna/sk
Republika Hrvatska	489	304	793	2.30
Zagrebačka	17	13	30	2.50
Krapinsko-zagorska	15	9	24	2.67
Sisačko-moslavačka	18	11	29	2.23
Karlovačka	16	11	27	2.25
Varaždinska	22	9	31	2.82
Koprivničko-križevačka	10	9	19	2.71
Bjelovarsko-bilogorska	18	6	24	1.85
Primorsko-goranska	29	26	55	1.83
Ličko-senjska	5	2	7	1.75
Virovitičko-podravsk	11	6	17	2.13
Požeško-slavonska	9	5	14	2.00
Brodsko-posavska	25	4	29	2.64
Zadarska	20	13	33	1.74
Osječko-baranjska	39	19	58	2.32
Šibensko-kninska	16	8	24	2.18
Vukovarsko-srijemska	22	13	35	2.33
Splitsko-dalmatinska	53	42	95	2.32
Istarska	27	14	41	2.05
Dubrovačko-neretvanska	13	10	23	1.77
Međimurska	14	4	18	3.00
Grad Zagreb	90	70	160	2.76

4. ZAKLJUČAK

Na uzorku od 345 srednje škole u nastavi tjelesne i zdravstvene kulture zaposleno je 793 osobe, od čega 489 nastavnika i 304 nastavnice. Stupanj pokrivanja od 49.78% , u odnosu na ukupan broj srednjih škola, čini podatke reprezentativnim. Stručna sprema i položaj na radnom mjestu primjereni su zahtjevima odgovarajućih propisa. U 21.4% škola u nastavi TZK-a zaposlen je samo jedan nastavnik. Opći omjer uposlenih u odnosu na broj škola je 2.3, i može se smatrati zadovoljavajućim. Broj zaposlenih nastavnika na određeno vrijeme u školama ukazuje na prisutnost poteškoća u zapošljavanju punim radnim angažmanom na neodređeno vrijeme.

5. LITERATURA

1. *** (2008) Statistički ljetopis 2007. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. ISSN 1224-0638.
 2. Prot, F. i G. Sporiš (2008.) O zaposlenim nastavnicima tjelesne i zdravstvene kulture u hrvatskim osnovnim školama. Zbornik radova 17. ljetne škole Hrvatskog kineziološkog saveza 2008. Poreč 24.-28. lipnja 2008.
- prikazani rezultati proizašli su iz znanstvenog projekta br. 034-0342618-222 – (Razvoj algoritama za testiranje multivarijantnih strukturalnih hipoteza) potvrđenog uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske